

BÖLÜM III

ÇALIŞMA-I

YÖNTEM

Bu bölümde “Türk Kültürüne Özgü Aşkılık Ölçeği'nin Geliştirilmesi” isimli I. Çalışmanın modeli, çalışma grubu, çalışmanın verilerini toplamak amacıyla kullanılan araçlar, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın Modeli

Bu çalışma Peterson ve Seligman'ın (2004) karakter güçleri sınıflamasına dayanarak Türk kültürüne özgü bir “Aşkılık Ölçeği” ortaya koymayı amaçlayan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır.

Çalışma Grubu

Bu bölümde çalışmaya katılan bireyler ve örnekleme yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmada, kolay ulaşılabilen ve araştırmaya kendi rızaları ile katılan bireyler ile çalışılan

bir örnekleme türü olarak tanımlanan kolaylıkla bulabileni örnekleme yöntemi (Erkuş, 2011; Fraenkel & Wallen, 2006) kullanılmıştır.

Çalışmanın örneklemini 18-40 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Açıklayıcı Faktör Analizi çalışması ve Doğrulayıcı Faktör Analizi çalışması için iki ayrı kez veri toplanmış ve toplamda 1032 kişiye ulaşılmıştır. Her bir veri toplama sürecindeki katılımcılara ilişkin demografik bilgiler çalışmanın ilgili kısmında sunulmuştur. Toplamda çalışma grubunu oluşturan 1032 katılımcıya yönelik demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Çalışma Grubuna Yönelik Demografik Bilgiler

Değişken	n	%	X_{ort}	
Cinsiyet	Kadın	604	58,5	
	Erkek	428	41,5	
	Toplam	1032	100	
Yaş	18-25 Yaş	524	50,8	21,65
	26-40 Yaş	508	49,2	32,34
	Toplam	1032	100	26,9

Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubunda 604 kadın (% 58,5), 428 erkek (% 41,5) katılımcı bulunduğu ve yaş ortalamalarının 26,91 ($S_s=6,39$) olduğu görülmektedir. 18-25 yaş grubunda 524 birey ($X_{ort}=21,65$), 26-40 yaş grubunda ise 508 birey ($X_{ort}=32,34$) bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın amacı Türk kültürüne özgü bir Aşkılık Ölçeği geliştirmektir. Bu bağlamda çalışma grubundaki bireylerin yaş ve cinsiyet bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı

tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve geliştirilmesi amaçlanan ölçeğin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır.

Bu bölümde sırasıyla Kişisel Bilgi Formu, ve Beck Depresyon Envanteri hakkında bilgiler verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'nda, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerini ve yaşlarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Form, Ek 1'de sunulmuştur.

Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri, depresyon sırasında ortaya çıkan somatik, duygusal, bilişsel, ve motivasyonel belirtileri ölçme amacıyla Beck, Ward, Mendelson, Mock ve Erbaugh (1961) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Beck, Rush, Shaw ve Emery (1979) tarafından güncelleme yapılmıştır. Son bir hafta içinde, kişinin kendini nasıl hissettiğine dair dört farklı ifade içeren 21 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 0-3 arasında puanlanmaktadır. Envanterden alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 63'tür. Alınan puan yükseldikçe depresyon düzeyi de artmaktadır.

Envanterin Türkçe uyarlaması Hisli (1989) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada envanterin yarıya bölme güvenilirliği .74 (Hisli, 1989) bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerliği hesaplamak amacıyla envanterin MMPI-D Skalasıyla arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmış, psikiyatrik örneklem için .63, klinik olmayan üniversite öğrencileri için .50, klinik olmayan ortaöğretim öğrencileri için ise .47 bulunmuştur (Hisli, 1989).

Bu çalışma kapsamında yapılan güvenilirlik analizinde Beck Depresyon Envanteri için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ,86 olarak hesaplanmıştır. Envanter örnek maddeleri ve ölçeğe ilişkin alınan etik izinler ile birlikte Ek 2'de sunulmuştur.

İşlem Basamakları

Ölçek geliştirme, bireyin ölçülmesi amaçlanan sadece ilgili özelliğine ilişkin uyarıcılar ve bu uyarıcılara uygun tepki kategorileri oluşturmaya yönelik, mutlaka takip edilmesi gereken belirli adımlar içeren ciddi bir süreçtir (Erkuş, 2014; Güngör 2016;Kline, 2005). Aşağıda bu süreçte izlenen işlem basamakları detaylı bir şekilde verilmiştir.

Ölçek Geliştirmeye Karar Verilmesi

Erkuş (2014) ölçek geliştirmenin ilk koşulu olarak “Neden?” sorusunun cevaplanması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışma kapsamında, araştırmanın bağımsız değişkeni olan aşkınlık kavramının ölçülmesine ihtiyaç duyulmuştur. Cohen ve Swerdlik’in (2009) de belirttiği üzere ölçek geliştirmeye başlamadan önce daha önce o özelliği ölçmeye yönelik bir araç olup olmadığı araştırılmalıdır. Aşkınlık değişkenini ölçmeye yönelik herhangi bir ölçme aracının bulunmaması sebebiyle ölçeğin araştırmacı tarafından geliştirilmesine karar verilmiştir.

Konuyla İlgili Alanyazının İncelenmesi

Ölçek geliştirme çalışmasına başlamadan önce neyin ölçüleceğinin belirlenmesi ve ölçülecek değişkenin kavramsal çerçevesinin çizilmesi en önemli gerekliliktir (Erkuş, 2014; Güngör 2016;Kline, 2005). Bu nedenle öncelikle aşkınlık kavramına ilişkin kuramsal çerçeve tanımlanmıştır.

Bu araştırma kapsamında aşkınlık kavramı, Peterson ve Seligman’ın (2004) karakter güçleri sınıflamasında yer alan bir erdem olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda ölçek geliştirme sürecinin ilk basamağı olan alanyazının incelenmesi aşamasında Peterson ve Seligman’ın (2004) aşkınlık erdemi ve bu erdemin altında yer alan şükran, mizah, umut,

estetik ve mükemmeliğin takdiri ve maneviyat karakter güçlerine ilişkin alanyazın incelenmiştir. Daha sonrasında ise şükran, mizah, umut, estetik ve mükemmeliğin takdiri ve maneviyat kavramlarına ilişkin karakter güçlerinden bağımsız olarak alanyazın taraması yapılmıştır.

Davranışsal Göstergelerin Yazılması

Psikoloji alanında ölçülmesi amaçlanan değişikliklerin birçoğu örtük yapılardır (Baykul, 2000; Güngör, 2016). Bu nedenle örtük bir yapı olan aşkınlık kavramının ölçülebilmesi için öncelikle kavramın gerçek yaşamdaki somut karşılıkları olan davranışsal göstergelerin (Erkuş, 2014) belirlenmesi gereklidir.

Bu kapsamda şükran, mizah, umut, estetik ve mükemmeliğin takdiri ve maneviyat değişkenleri için hem karakter güçleri sınıflaması bağlamında hem de karakter güçlerinden bağımsız olarak davranış göstergeleri tanımlanmıştır. Bu davranış göstergeleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Tablo Şükran, Mizah, Umut, Estetik ve Mükemmelliğin Takdiri, Maneviyat Alt Boyutlarına İlişkin Davranış Göstergeleri

Alt Boyut	Davranış Göstergeleri	Kaynak
Şükran	Yaşadığı her günün değerini bilme	Peterson & Seligman, 2004
	Hayatı kendine verilmiş bir hediye olarak görme	Peterson & Seligman, 2004
	Olumsuz durumlarda dahi şükredilebilecek yönler bulma	Peterson & Seligman, 2004
	Diğer insanların, kendi hayatına kattıkları değer in farkında olma	Peterson & Seligman, 2004 Watkins vd., 2003
	Görülen bir faydaya karşı memnuniyet hissetme	Emmons, 2004
	Kendisine yapılan bir iyiliği fark etme	Roberts, 2004
	Bolluk ve refah hissine sahip olma	Watkins vd., 2003
	Olumsuzlukların güzel yanını görmek	Lyubomirsky, 2008
	Sıklıkla şükran duygusuna sahip olma	McCullough, 2002
Şükran duygusunu sözel olarak ifade etme	Watkins vd., 2003	
Mizah	Çevresindeki insanlar hüzünlü olduğunda onları neşelendirme	Peterson & Seligman, 2004
	Başkaları tarafından eğlenceli biri olarak tanımlanma	Peterson & Seligman, 2004
	Zor durumlarda bile gülünebilecek bir şeyler bulabilme	Peterson & Seligman, 2004 Raskin, 1998
	Bulunduğu ortamlarda espriler yapılmasından hoşlanma	Raskin, 1998
	Yapılan ince esprileri anlama yeteneğine sahip olma	Raskin, 1998
Umut	İyiliğin kötülüğe galip geleceğini düşünme	Peterson & Seligman, 2004
	Belirlediği hedeflere ulaşacağına inanma	Peterson & Seligman, 2004
	Zor durumlarda iyimser bir bakış açısına sahip olma	Peterson & Seligman, 2004
	Geleceğe ilişkin planlamalar yapma	Peterson & Seligman, 2004
	İstenen sonucun olasılığına inanma	Godfrey, 2012
	Olumlu gelecek beklentilerinin olumsuzlardan fazla olması	Staats & Stassen, 1985
	Arzu edilen hedefe giden yollar üretme	Snyder, 2002
Maneviyat	Yaşamın bir amacı olduğuna inanma	Peterson & Seligman, 2004
	Yaratıcı bir gücün varlığına hissetme	Peterson & Seligman, 2004
	Ölümünden sonra bir hayat olduğuna inanma	Peterson & Seligman, 2004
	Dua etme	Peterson & Seligman, 2004
	Günlük yaşantısını dini inancına göre yönlendirme	Peterson & Seligman, 2004
	Dinin inancının gerektirdiği ritüelleri yerine getirme	Peterson & Seligman, 2004
Estetik Ve Mükemmelliğin Takdiri	Bu alt boyut kapsamında yapılan literatür taramasında net davranış göstergeleri belirlenmediğinden Peterson ve Seligman'ın (2004) karakter gücü sınıflamasına ilişkin literatür incelenmiş ve 3 boyuta ilişkin takdir belirlenmiş ve maddeler bu üç boyut çerçevesinde yazılmıştır;	
	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel güzellik • Yetenek, zekâ ve beceriler • Erdem ve ahlaki değerler 	

Geliştirilecek Ölçeğin Türüne Karar Verilmesi

Ölçek geliştirme çalışmalarında davranış göstergeleri tanımlandıktan sonra geliştirilecek olan ölçeğin türüne karar verilmesi gerekmektedir (Erkuş, 2014). Bu doğrultuda ölçek türleri ve ölçülecek kavram göz önüne alınarak öz bildirim (DeVellis, 2016; Kline, 2005) türünde bir ölçeğin geliştirilmesine karar verilmiştir. Bu tür ölçekler bireyin kendinde varolan özelliğin derecesine göre önceden belirlenmiş standart kategorilerden birini seçmesi temeline dayanmaktadır (Erkuş, 2014).

Madde Türüne Karar Verilmesi

Ölçek türüne karar verildikten sonra madde türleri incelenmiştir. Ölçülmesi amaçlanan aşkınlık kavramının zaman boyutunda davranışsal sıklık (Erkuş, 2014) gösterdiği göz önüne alındığında dereceleme türü maddelerin (DeVellis, 2016; Kline, 2005) ölçülecek değişkenin özelliklerine daha uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tepki Kategorilerinin Belirlenmesi

Madde türüne karar verildikten sonra, maddelere ilişkin tepki kategorilerinin belirlenmesi gerekmektedir (Cohen & Swerdlik, 2009; Çüm & Koç, 2013).

Bu kategoriler belirlenirken nitelik olarak tepki kategorilerinin verilebilecek tüm tepki ranjını kapsaması ve kategorilerin tüm maddeler için aynı olmasına; nicelik olarak ise ölçmenin duyarlılığı ve ayırt etme algısı arasındaki dengenin korunmasına dikkat edilmiştir (Erkuş, 2014; Nunnally & Bernstein, 1994).

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı tepki kategorileri “1” (bana hiç uygun değil) – “5” (bana tamamen uygun) şeklinde belirlenmiştir.

Maddelerin Yazımı ve Madde Havuzunun Oluşturulması

Bu aşamada belirlenen davranış göstergeleri, karar verilen madde türü ve tepki kategorileri doğrultusunda ölçek maddeleri yazılmıştır. Maddeler yazılırken Nunnaly ve Bernstein'ın (1994) belirttiği gibi maddelerin tek bir davranışı ölçmesi, kesin ifadeler içermesi, ifadenin kısa ve yalın olması, olumlu cümle yapısı kullanılması gibi hususlara olabildiğince dikkat gösterilmiştir.

Havuzdaki madde sayısına ilişkin incelenen kaynaklar (Cohen & Swerdlik, 2009; DeVellis, 2016; Erkuş, 2014; Kline, 2005) net sayılar vermemekle birlikte, madde sayısı belirlenirken uzman görüşü ve analizler sonrası maddelerin atılabileceği ve fazla sayıda maddenin uygulamalar sırasında yorgunluğa sebep olabileceği gibi etkenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu neriler doğrultusunda şükran alt boyutu için dokuz, diğer alt boyutlar için onar madde yazılarak 49 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda yer alan maddeler ve ilişkili oldukları alt boyutlar Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3

Aşkınlık Ölçeği Madde Havuzu

Alt Boyut	Maddeler
Şükran	<p>Hayatı bana verilmiş bir hediye olarak görürüm Karşılaştığım olumsuz durumlarda bile güzel bir yön bulurum. Yaşadığım her günün değerini bilirim. Hayatımda şükür edebileceğim çok fazla şey var. Bana iyilik yapan insanlara sözel olarak teşekkür ederim. Diğer insanların hayatıma değer kattıklarının farkındayım. Bana yapılan iyilikler beni memnun eder. Birçok insandan daha fazla şeye sahip olduğumu düşünürüm. Benim yararına yapılan şeylerin farkına varırım.</p>
Mizah	<p>Çevremdeki insanlar üzülendiğinde, onları neşelendirmeye çalışırım. Başkalarının yüzünü güldürebilmek için her fırsatı değerlendiririm. Birçok insan benimle zaman geçirmenin eğlenceli olduğunu söyler. Karşılaştığım zor durumlarda bile gülünecek bir şeyler bulabilirim. Hüzün verici durumların içimdeki mizah duygusunu öldürmesine izin vermem. Yapılan ince esprileri anlama yeteneğine sahibim. Bulduğum ortamda espriler yapan birinin olmasından hoşlanırım. Komik karikatürler okumayı severim. Komedi filmleri izlemekten hoşlanırım. Günlük konuşmalarımda mizahı sıklıkla kullanırım.</p>
Umut	<p>Olaylara her zaman olumlu tarafından bakarım. İyiliğin, kötülüğe eninde sonunda galip geleceğini düşünürüm. Önümüzdeki 5 yıl ne yapacağıma ilişkin bir planım var. Hiçbir oyuna başlarken kaybedeceğimi düşünmem. Geleceğime ilişkin olumlu beklentilerim, olumsuz olanlardan fazladır. İstediğim şeylerin olacağına ilişkin inancım var. Hedeflediğim şeylere ulaşmak için planlarım var. Zor durumlarda bile geleceğe ilişkin iyimser bir bakış açısına sahibimdir. Kendim için belirlediğim amaçlara ulaşacağıma inanırım. Gelecekte olmayı istediğim yere ilişkini kafamda net bir resim var.</p>
Takdir	<p>Doğa olaylarını (gündoğumu, günbatımı, bir çiçeğin açışı, bir akarsuyun akışı vb.) izlemek bana huzur verir Doğada vakit geçirmekten keyif alırım. Her mevsimin ayrı güzellikleri olduğunu düşünürüm. İnsanların olumlu özelliklerini (bağlılıkları, cesaretleri, şefkatleri gibi) takdir ederim. Bir sanat eserine (müzik, resim, heykel, film vb.) bakarken/dinlerken zamanın nasıl geçtiğini anlamam. Hayata dair herhangi bir güzelliğe şahit olduğumda içim huzurla dolar. Kendimi estetik ve güzelliğe duyarlı biri olarak tanımlarım. Birinin başkası için karşılıksız bir iyilik yaptığını gördüğümde tarif edilemez bir mutluluk duyarım. Sporcuların, sanatçıların veya bilim insanlarının özel yeteneklerini sıklıkla takdir ederim.</p>

Maneviyat	Hayata dair güzelliklere hayranlık duyabilmek beni mutlu eder. Ölümden sonra bir hayat olduğuna inanırım. Yaşamımızın bir amacı olduğunu düşünüyorum Allah/Tanrı/ Yaratıcı bir gücün varlığını hissederim Allah/Tanrı/ Yaratıcı bir gücün varlığına inanmak hayatıma anlam katar. Günlük yaşantılarımı anlamlandırmamda inancımın etkisi vardır. Sıklıkla dua ederim. Dini inancım günlük hayatımdaki davranışlarımı yönlendirir. Dini inancımın gerektirdiği ritüellere zaman ayırırım. Allah/Tanrı/ Yaratıcı bir güce inanıyor olmak benim için önemlidir. İnançlı bir insan olduğumu düşünüyorum.
-----------	--

Uzman Görüşü Alınması

Madde havuzu oluşturulduktan sonra maddelerin;

- İlgili değişkeni ölçüp ölçmediği,
- Maddenin anlaşılabilirliği,
- Maddenin hedef kitleye uygunluğu gibi kriterler bağlamında, alan uzmanları tarafından değerlendirilmesi önerilmektedir (DeVellis, 2016; Erkuş, 2014; Kline, 2005). Bu sebeple çalışma kapsamında oluşturulan 49 maddelik form uzman görüşleri alınmak üzere, beş psikolojik danışma ve rehberlik, iki ölçme ve değerlendirme ve bir Türk Dili alan uzmanına gönderilmiştir. Alan uzmanına gönderilen formlarda beş alt boyutun her birine ilişkin kısa kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Uzman görüşü formunda her bir maddenin yanında “uygun”, “kısmen uygun”, “uygun değil” ve “açıklama/düzeltilme” başlıklı dört sütun verilerek uzmanlardan görüş alınmıştır.

Uzmanların görüşleri ve önerileri araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve bu kapsamda bazı maddelerin birleştirilmesi, bazı maddelerinse ölçekten çıkarılması sonucunda 39 maddelik ön deneme formu oluşturulmuştur.

Pilot Uygulama

39 maddelik ölçek formu ön deneme uygulaması (Cohen & Swerdlik, 2009; DeVellis, 2016; Erkuş, 2014; Güngör, 2016) için üniversite 3. Sınıf öğrencilerinden oluşan 12 kişilik bir grupta uygulanmış ve anlaşılmayan herhangi bir madde olmadığı ve öğrencilerin maddelerden aynı anlamları çıkardıkları görülmüştür. Böylece 39 maddelik form ile deneme uygulaması yapılmasına karar verilmiştir.

Deneme Uygulaması

Deneme uygulaması yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi gerçek örnekleme ve gönüllü bireylerle çalışılmasıdır (Anastasi, 1982; Erkuş, 2014). Bu nedenle bu çalışma kapsamında 18-40 yaş aralığındaki bireylere ulaşılmıştır.

Deneme uygulaması için önem arz eden bir diğer husus da örneklem sayısıdır. Bu konuda birçok farklı görüş bulunmaktadır. Örneğin, Stevens (2009) madde başına 5-20 kişi önerirken, Comrey ve Lee (1992) 300 kişilik bir örneklemin iyi, 500 kişilik bir örneklemin çok iyi, 1000 kişilik bir örnekleminse mükemmel olduğunu belirtmişlerdir. Buradan hareketle bu araştırma kapsamında olabildiğince fazla kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Deneme uygulaması madde sayısının yaklaşık 15 katına denk gelen 556 kişilik bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Ölçek ve Madde Analizi İçin Hazırlanması

Deneme uygulamasında veriler toplandıktan sonra veri setinin analizlere hazırlanması gerekmektedir (Kline, 2005). Bu amaçla yapılması gereken çalışmalar, yanlış veri girişinin kontrolü, ters puanlanan maddelerin düzeltilmesi, kayıp verilerin düzeltilmesi ve sapan değerlerin (outlier) temizlenmesidir (Erkuş, 2014).

Bu öneriler doğrultusunda veri seti incelenmiş ve yanlış veri girişleri düzeltilmiştir. Ölçekte ters madde olmadığından bu adım atlanmıştır. Örneklem sayısının yeterli olmasından ötürü içinde kayıp veri bulunan ölçekler giriş yapılmadan çalışma grubundan çıkarılmıştır. Son olarak sapan değerler (Kline, 2005) olup olmadığı incelenmiş ve sapan değerlere sahip üç kişi çalışma grubundan çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamında öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity Testi ile değerlendirilmiştir.

Ölçeğin Geçerlik Çalışmalarının Yapılması

Geçerlik en genel tanımıyla bir ölçme aracının, amacına hizmet etme derecesi olarak tanımlanmaktadır (Erkuş, 2014). Bu çalışmada geliştirilen Aşkılık Ölçeği'nin geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçek geliştirme çalışmalarında yapı geçerliğinin belirlenmesi için öncelikle açımlayıcı (exploratory) faktör analizi (AFA) yapılması gerekmektedir (Cohen & Swerdlik, 2009; DeVellis, 2016; Kline, 2005; Nunnaly & Bernstein, 1994).

Bir çok açımlayıcı faktör analitik teknik bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların çoğunda temel bileşenler analizi kullanılsa da bu teknik aslında bir faktör analizi tekniği olarak kabul edilmemektedir (Erkuş, 2014). Costello ve Osborne (2005) da bu tekniğin yalnızca bir veri indirgeme tekniği olduğunu ve faktör analizinin yerine kullanılmaması gerektiğini belirtmektedirler. Bu nedenle bu araştırma kapsamında yapılan açımlayıcı faktör analizinde veriler normal dağılım gösterdiğinden Fabrigar, Wegener, MacCallum ve Strahan (1999) tarafından önerilen “En Çok Olabilirlik” (Maximum Likelihood) tekniği kullanılmıştır.

Faktör analizlerinde iki tip döndürme yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan “Varimax, Quartimax, Equamax” gibi teknikler kullanılan eğik döndürme yönteminin faktörler arası ilişkiler bulunmadığında kullanılması, yapıyı oluşturan faktörler arasında ilişki olduğu biliniyorsa dik döndürme yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir (Costello & Osborne, 2005).

Bu çalışmada şükran, mizah, umut, estetik ve mükemmelliğin takdiri ve maneviyat değişkenlerinin arasında ilişkiler olduğu bilindiğinden bir dik döndürme tekniği olan promax kullanılmıştır. Bu teknik kullanılırken Fabrigar vd.’nin (1999) önerdiği gibi Delta Açısı 0, Kappa Katsayısı 4 alınmıştır.

Madde Analizleri

Erkuş (2014) ölçek geliştirme çalışmalarında;

- Maddenin hangi örtük psikolojik yapıya ait olduğunu,
- Maddenin hangi maddelerle ne derece bir araya geldiğini,
- Maddenin üretilme amacına hizmet etme derecesini belirlemek amacıyla madde analizi yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Bu çalışmada madde geçerlik analizleri kapsamında öncelikle madde-toplam test korelasyonları (Anastasi, 1982; Erkuş, 2014) hesaplanmış daha sonra da maddelerin üretilme amacına hizmet edip etmeme derecesini belirlemek için alt-üst %27’lik grup (Kelly, 1939) ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Ölçüt Geçerliği

Ölçek geliştirme çalışmalarında geliştirilen ölçeğin geçerliğini test etmek amacıyla kullanılan yöntemlerden biri de ölçüt geçerliğinin (Anastasi, 1982; DeVellis, 2016)

hesaplanmasıdır. Ölçüt geçerliği hesaplanmasında kullanılan birçok teknik vardır. Bunlardan biri de zamandaş geçerlik yöntemidir (Anastasi, 1982; Erkuş, 2014). Bu tür geçerlik, ölçeğin uygulanacağı gruba alanyazına dayalı olarak ölçüt niteliği taşıyan başka bir ölçeğin uygulanması ve iki ölçeğin puanları arasındaki korelasyon katsayısının hesaplanması temeline dayanmaktadır (Erkuş, 2014).

Bu çalışma kapsamında, alanyazın incelendiğinde depresyonun; şükran (Wood vd., 2008), mizah (Thorson & Powell, 1994), umut (Arnau vd., 2007) ve maneviyat (Koenig, 2009) ile negatif yönde ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında geliştirilen Aşknlık Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla Beck (1961) tarafından geliştirilen ve Hisli (1989) tarafından Türk kültürüne uyarlaması yapılan Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizleri

Ölçek geliştirme çalışmalarında, AFA sonucunda elde edilen yapının doğruluğunun sınanması gerekmektedir. Bu konuda en sık başvuru yöntem yapısal eşitlik modelidir (Jöreskog, 1973).

Yapısal eşitlik modeli, gizil yapıları gözlenen değişkenler yoluyla incelemeyi amaçlayan tekniklerin genel adıdır (Jöreskog & Sörbom, 1993). Alanyazında “Kovaryans Yapılarının Analizi” (Analysis Of Covariance Structures) ismiyle de anılmaktadır (Kline, 2005).

Yapısal eşitlik modeli açıklayıcı tekniklerden ziyade doğrulayıcı teknikleri kullanmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2012). Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) de temeli yapısal eşitlik modeline dayanan tekniklerden biridir. (Jöreskog, Olsson & Wallentin, 2016; Nesselroade & Cattell, 1988). DFA ilgili kuramın gizil değişkenler ile test edilmesine dayanan gelişmiş bir tekniktir (Tabachnick & Fidel, 2001).

Bu çalışma kapsamında AFA sonucunda elde edilen 24 madde ve 5 faktörlü modelin (hipotezin) test edilerek, yapı geçerliğine kanıt göstermek amacıyla birinci ve ikinci düzey DFA'lar yapılmıştır. Test edilen modelin uyumunun değerlendirilmesi amacıyla kullanılan uyum indeksleri ve bu indekslerin alması gereken değerler (Marcoulides & Schumacher, 2001) aşağıda özetlenmiştir;

a) Ki-Kare İyilik Uyumu (Chi-Square Goodness of Fit)

Ki-Kare testi en genel tanımıyla elde edilen veriyle model arasındaki uyumu ifade etmektedir. χ^2 ile gösterilir. Bu değer in sıfıra yakın ve anlamlı olmaması beklenir (Hu ve Bentler, 1999). Fakat büyük örneklerde χ^2 değeri sıklıkla anlamlı olduğundan, serbestlik derecesi (sd) önemli bir ölçüttür (Çokluk vd., 2012). Bu nedenle büyük örneklerde χ^2/sd değerinin 5'in altında olması modelin kabul edilebilir, 3'ün altında olması ise iyi uyum gösterdiği şeklinde yorumlanmaktadır (Marcoulides & Schumacher, 2001).

b) Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation)

Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer in 0,08'in altında olması modelin kabul edilebilir, 0,05'in altında olması ise mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

c) İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index)

İyilik Uyum İndeksi (GFI), örneklem büyüklüğünden bağımsız olarak model uyumunun değerlendirilmesi amacıyla Jöreskog ve Sörbom (1993) tarafından geliştirilmiştir. Bu değer in ,85'in üzerinde olması modelin kabul edilebilir, ,90'ın üzerinde olması ise mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

d) Düzenlenmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index)

Düzenlenmiş İyilik Uyum İndeksi (AGFI), örneklem genişliği göz önüne alınarak düzenlenmiş GFI değeridir (Karagöz, 2016). Bu değer in ,85'in üzerinde olması modelin

kabul edilebilir, ,90'ın üzerinde olması ise mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

e) Artık Ortalamaların Karekökü (Root Mean Square Residuals)

Artık Ortalamaların Karekökü (RMR) 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer 0,08'in altında olması modelin kabul edilebilir, 0,05'in altında olması ise iyi uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

f) Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residuals)

Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (SRMR) 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer 0,08'in altında olması modelin kabul edilebilir, 0,05'in altında olması ise iyi uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

g) Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index)

Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer ,90'ın üzerinde olması modelin kabul edilebilir, ,95'in üzerinde olması ise mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

h) Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index)

Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI) 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer ,85'in üzerinde olması modelin kabul edilebilir, ,90'ın üzerinde olması ise mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

ı) Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index)

Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI ya da TLI) 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer ,85'in üzerinde olması modelin kabul edilebilir, ,90'ın üzerinde olması ise mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001).

Ölçeğin Güvenirlik Çalışmalarının Yapılması

Güvenirlik, aynı testi farklı durumlarda alan aynı bireylerin, bu farklı uygulamalar sonucunda elde ettiği puanların tutarlılığı olarak tanımlanmaktadır (Anastasi, 1982). Bu çalışmada geliştirilen aşkınlık ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Cronbach Alfa Yöntemi

Cronbach Alfa testin bir grup bireye, bir kez uygulanması ve kendi kendisiyle tutarlılığına bakılmasına dayanan bir yöntemdir. Bu nedenle bu hesaplamada elde edilen katsayıya içtutarlık katsayısı denilmektedir (Erkuş, 2014).

Bu çalışmada da iç tutarlılığı belirlemek için hem 24 maddelik hem de 20 maddelik modellere ilişkin alt boyut ve toplam puanlar için Cronbach Alfa Katsayıları hesaplanmıştır.

Test- Tekrar Test Yöntemi

Test-Tekrar test yöntemi aynı testin, aynı bireylere benzer koşullarda fakat farklı zamanlarda uygulanmasına verilen isimdir (Anastasi, 1982). İki uygulama arasındaki korelasyonla hesaplanan güvenilirlik katsayısı “Kararlılık Katsayısı” olarak adlandırılır (Erkuş, 2014).

Bu çalışma kapsamında geliştirilen aşkınlık ölçeğinin test-tekrar test yöntemiyle güvenilirlik hesaplamaları, ölçeğin 44 üniversite öğrencisine üç hafta arayla iki kez uygulanması yoluyla test edilmiştir.

BÖLÜM IV

ÇALIŞMA-I

BULGULAR

Bu bölümde “Türk Kültürüne Özgü Aşkınlık Ölçeği'nin Geliştirilmesi” isimli I. Çalışmanın amacı doğrultusunda yapılan analizler ve analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Aşkınlık Ölçeği'ne İlişkin Geçerlik Çalışmaları

Aşkınlık Ölçeği'nin geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalara ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Açımlayıcı Faktör Analizi Çalışması

Çalışma Grubu

Aşkınlık Ölçeği geliştirilirken yaş grubu 18-40 olarak belirlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi çalışması için, 39 maddelik form online form haline getirilmiştir. Online form sayesinde 18-40 yaş arası 556 kişiye ulaşılmıştır. Çalışma grubunda 386 Kadın (%69,4),

170 Erkek (%30,4) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 40 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 25,45'tir (Ss = 5,73).

Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktör analizine başlanmadan önce verilerin uygunluğunu saptamak üzere KMO katsayısı hesaplanmış ve Barlett Sphericity Testi yapılmıştır. KMO değeri ,90 olarak belirlenmiştir. Kaiser (1974) KMO değerinin 0,5'ten büyük olması durumunda faktör analizinin gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Pallant (2001) ise KMO değerinin 0,6'dan büyük olmasını önermektedir. Bu durumda gözlenen ,90'lık KMO değeri, önerilen KMO değerinden yüksektir. Barlett Sphericity Testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılacak istatistiksel bir tekniktir. Bu test sonucunda elde edilen chi-square test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir. Çalışma içerisinde yapılan analiz sonucunda Barlett Testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=9408,414$; $p=0,00$). Bu bulgular sonucunda ölçeğin faktör analizi yapmaya uygun olduğu görülmektedir.

AFA sonucunda ölçeğin öz değerinin 1'den büyük 9 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 8 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladığı varyans ise %61,07'dir.

Bu aşamada kuramsal temele bağlı kalmak için faktör sayısı beşe sabitlenmiştir. Birden fazla faktöre yüksek yük veren ve faktör yükleri arasındaki fark ,20'den az olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlemlerin ardından ölçekte beş faktör ve 24 madde kalmıştır.

Tablo 4'de ölçekte kalan 24 maddeye ilişkin faktör yükleri sunulmuştur.

Tablo 4

Aşkınlık Ölçeği Faktör Yük Değerleri

No	Maddeler	Maneviyat	Şükran	Takdir	Mizah	Umut
39	Allah/Tanrı/Yaratıcı bir güce inanıyor olmak benim için önemlidir.	,915				
20	Allah/Tanrı/Yaratıcı bir gücün varlığına inanmak hayatıma anlam katar.	,901				
15	Allah/Tanrı/Yaratıcı bir gücün varlığını hissederim	,877				
5	Ölümden sonra bir hayat olduğuna inanırım.	,813				
30	Dini inancım günlük hayatımdaki davranışlarımı yönlendirir.	,806				
25	Sıklıkla dua ederim.	,759				
35	Dini inancımın gerektirdiği ritüellere zaman ayırırım.	,712				
1	Hayatı bana verilmiş bir hediye olarak görürüm		,704			
11	Yaşadığım her günün değerini bilirim.		,674			
6	Olumsuz durumlarda bile sahip olduklarımı düşünmek bana kendimi iyi hissettirir.		,671			
36	Birçok insandan daha fazla şeye sahip olduğumu düşünürüm.		,594			
26	Diğer insanların hayatıma değer kattıklarının farkındayım.		,513			
14	Doğada vakit geçirmekten keyif alırım.			,737		
4	Doğa olaylarını (gündoğumu/günbatımı, bir derenin akışı vb.) izlemek bana huzur verir			,713		
38	Hayata dair güzelliklere hayranlık duyabilmek beni mutlu eder.			,656		
24	Hayata dair herhangi bir güzelliğe şahit olduğumda içim huzurla dolar.			,640		
29	Birinin başkası için karşılıksız bir iyilik yaptığını gördüğümde tarif edilemez bir mutluluk duyarım.			,511		
8	Başkalarını güldürebilmek için her fırsatı değerlendiririm.				,813	
3	Çevremdeki insanlar hüzünlendiğinde, onları neşelendirmeye çalışırım.				,778	
13	İnsanlar benimle zaman geçirmenin eğlenceli olduğunu söyler.				,716	
33	Bulduğum ortamda espriler yapan birinin olmasından hoşlanırım.				,548	
22	Hedeflediğim şeylere ulaşmak için planlarım var.					,829
32	Gelecekte olmayı istediğim yere ilişkini kafamda net bir resim var.					,788
17	Kendim için belirlediğim amaçlara ulaşacağıma inanırım.					,756
Özdeğer		4,950	2,608	2,303	2,270	2,263
Açıklanan Varyans		20,623	10,866	9,596	9,457	9,429
Açıklanan Toplam Varyans						59,972

Bir maddenin bir faktörde gösterilmesi için faktör yükü konusunda farklı görüşler belirtilmiştir. DeVellis (2003) faktör yüklerinin en az ,40 olması, Field (2005) ise faktör yüklerinin ,60'dan yüksek olması gerektiğini, fakat örneklem sayısı 500'den büyükse bu değer ,50 alınabileceğini ifade etmektedir. Tablo 4'te görüldüğü üzere maneviyat alt boyutu faktör yükü ,71 ile ,92 arasında değişen yedi maddeden; şükran alt boyutu faktör yükü ,51 ile ,70 arasında değişen beş maddeden; takdir alt boyutu faktör yükü ise ,51 ile ,74 arasında değişen beş maddeden; mizah alt boyutu faktör yükü ,55 ile ,81 arasında değişen dört maddeden; umut alt boyutu ise faktör yükü ,76 ile ,83 arasında değişen üç maddeden oluşmaktadır. Tüm faktörlerin toplam varyansın %59,98'ini açıkladığı görülmüştür. Maneviyat alt boyutu toplam varyansın %20,62'sini, şükran alt boyutu %10,87'sini, takdir alt boyutu %9,6'sını, mizah alt boyutu %9,46'sını ve umut alt boyutu %9,43'ünü açıklamaktadır.

Aynı çalışma grubu üzerinde ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Aşkılık Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Boyutlar	Maneviyat	Şükran	Takdir	Mizah	Umut
Maneviyat	1,00	,34**	,19**	,05**	,20**
Şükran		1,00	,34**	,27**	,46**
Takdir			1,00	,21**	,20**
Mizah				1,00	,24**
Umut					1,00

** p<0,01

Tablo 5 incelendiğinde ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyonların ,05 ile ,46 arasında değiştiği ve ,01 düzeyinde anlamlılığa sahip olduğu görülmektedir. Analiz sonucuna göre boyutların birbirleriyle orta ve düşük düzeyde anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Madde Geçerliğine İlişkin Bulgular

Madde-Toplam Test Korelasyonlarına İlişkin Bulgular

Ölçekte yer alan her bir maddenin, ölçmek istediği özelliği ölçüp ölçmediği ve ölçtükleri özellik açısından kişileri ayırt etmede ne kadar yeterli olduklarının belirlenmesi amacıyla madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan her bir madde için madde-toplam korelasyonları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Tablo Maddelere İlişkin Madde-Toplam Korelasyonları

Faktörler	Maddeler	X _{ort}	Ss	Madde-Toplam Korelasyonu
Şükran	A1	3,71	1,08	,510
	A6	3,80	1,01	,510
	A11	3,42	1,02	,543
	A26	4,10	,85	,442
	A36	3,78	1,01	,408
Mizah	A3	4,08	,86	,555
	A8	3,60	1,06	,599
	A13	3,90	,87	,538
	A33	4,44	,71	,370
Umut	A17	4,01	,88	,640
	A22	4,11	,88	,672
	A32	3,67	1,06	,620
Takdir	A4	4,51	,81	,440
	A14	4,43	,81	,470
	A24	4,54	,65	,493
	A29	4,50	,71	,371
	A38	4,37	,72	,529
Maneviyat	A5	4,48	1,06	,723
	A15	4,67	,85	,781
	A20	4,51	,98	,845
	A25	4,01	1,11	,738
	A30	3,78	1,20	,790
	A35	3,26	1,26	,696
	A39	4,47	1,02	,852

Faktör analizi ile belirlenen beş boyuttan oluşturan 24 maddenin madde analizleri yapılarak, seçilen maddelerin ölçülmek istenen özelliği ölçme amacına hizmet edip etmediği ve ölçülmek istenen özelliğe sahip olan bireylerle olmayanları ayırt edip etmediği sorgulanmıştır. Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen özelliği ölçme amacına hizmet edip etmediğini belirlemek üzere, Tablo 6’da özetlenmiş olan madde analizi sonuçları incelenmiştir. Buna göre; şükran faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=,41$) ile ($r=,54$) arasında değişmektedir. Mizah faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=,37$) ile ($r=,60$) arasında değişim göstermektedir. Umut faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=,62$) ile ($r=,67$) arasında değişmektedir. Takdir faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=,37$) ile ($r=,53$) arasında değişmektedir. Maneviyat faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=,70$) ile ($r=,85$) arasında değişmektedir. Madde-test toplam korelasyonlarının ,30 ve daha yüksek olması ölçek maddelerinin geçerliğine bir kanıt olarak kullanılmaktadır (Field, 2005). Madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde, her bir madde için bu değer ($r=,30$) üzerinde olduğu bulunmuştur. Bu durum, ölçek maddelerinin ölçülmek istenen özelliği ölçme amacına hizmet ettiğine işaret etmektedir.

Alt-Üst %27’lik Grup Ortalamalarının Karşılaştırılması (Ayırt Edici Geçerlik)

Aşkılık ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi sonucu 24 maddelik formunda maddelerin ayırt edicilik gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. Ölçekten elde edilen toplam puana göre üst %27 ve alt %27’lik grupların madde puanları arasındaki farkın anlamlılığı için t değerleri hesaplanarak maddelerin ayırt edicilik güçleri elde edilmiştir. Her bir maddenin istenen düzeyde ayırt edici olduğu görülmüştür. 24 maddeden oluşan nihai testin ayırt edicilik güçlerine ilişkin “t” testi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Madde Ayrıcı Geçerliği t-Testi Sonuçları

Maddeler		n	X_{ort}	Ss	t	p
A1	Üst %27	149	4,35	,73	13,168	,000
	Alt %27	149	2,93	1,09		
A3	Üst %27	149	4,46	,69	7,393	,000
	Alt %27	149	3,75	,93		
A4	Üst %27	149	4,82	,43	6,551	,000
	Alt %27	149	4,29	,88		
A5	Üst %27	149	4,91	,40	10,949	,000
	Alt %27	149	3,54	1,47		
A6	Üst %27	149	4,42	,71	12,699	,000
	Alt %27	149	3,08	1,07		
A8	Üst %27	149	4,10	,91	8,190	,000
	Alt %27	149	3,16	1,07		
A11	Üst %27	149	4,12	,80	11,943	,000
	Alt %27	149	2,83	1,04		
A13	Üst %27	149	4,41	,63	10,643	,000
	Alt %27	149	3,48	,85		
A14	Üst %27	149	4,75	,56	6,257	,000
	Alt %27	149	4,20	,90		
A15	Üst %27	149	4,97	,19	8,833	,000
	Alt %27	149	3,97	1,35		
A17	Üst %27	149	4,57	,61	12,204	,000
	Alt %27	149	3,46	,91		
A20	Üst %27	149	4,95	,22	12,249	,000
	Alt %27	149	3,56	1,37		
A22	Üst %27	149	4,67	,56	11,750	,000
	Alt %27	149	3,60	,96		
A24	Üst %27	149	4,88	,35	9,397	,000
	Alt %27	149	4,20	,81		
A25	Üst %27	149	4,75	,54	17,433	,000
	Alt %27	149	2,91	1,17		
A26	Üst %27	149	4,63	,58	13,017	,000
	Alt %27	149	3,47	,91		
A29	Üst %27	149	4,84	,39	8,654	,000
	Alt %27	149	4,19	,82		
A30	Üst %27	149	4,57	,61	17,312	,000
	Alt %27	149	2,63	1,22		
A32	Üst %27	149	4,27	,75	10,677	,000
	Alt %27	149	3,11	1,09		
A33	Üst %27	149	4,78	,44	7,366	,000
	Alt %27	149	4,21	,83		
A35	Üst %27	149	4,14	,87	17,829	,000
	Alt %27	149	2,14	1,05		
A36	Üst %27	149	4,24	,85	9,379	,000
	Alt %27	149	3,20	1,04		
A38	Üst %27	149	4,76	,45	9,886	,000
	Alt %27	149	3,98	,84		
A39	Üst %27	149	4,92	,30	11,767	,000
	Alt %27	149	3,52	1,42		

Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında Aşkılık Ölçeği toplam ve alt boyut puanları ile Beck Depresyon Enavnteri toplam puanları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular

	Şükran	Mizah	Umut	Takdir	Maneviyat	Aşkılık
Beck Depresyon Envanteri	-,47**	-,24**	-,35**	-,18**	-,19**	-,33**

p**< ,001

Tablo 8 incelendiğinde Beck Depresyon Envanteri ve Aşkılık Ölçeği puanları arasında düşük ve orta düzeyde negatif yönlü ilişkiler bulunmuştur.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Çalışması

Çalışma Grubu

Kline (2005) doğrulayıcı faktör analizlerinde katılımcı sayısının parametre başına 10 kişi olması gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde 30 parametre bulunduğu için en az 300 sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Toplamda 479 bireyden veri toplanmıştır. Çalışma grubunun %45,5’ini (n=218) kadınlar, %54,5’ini (n=261) ise erkekler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların yaş aralığı 18 ile 40 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması ise 28,58’dir (Ss = 6,74).

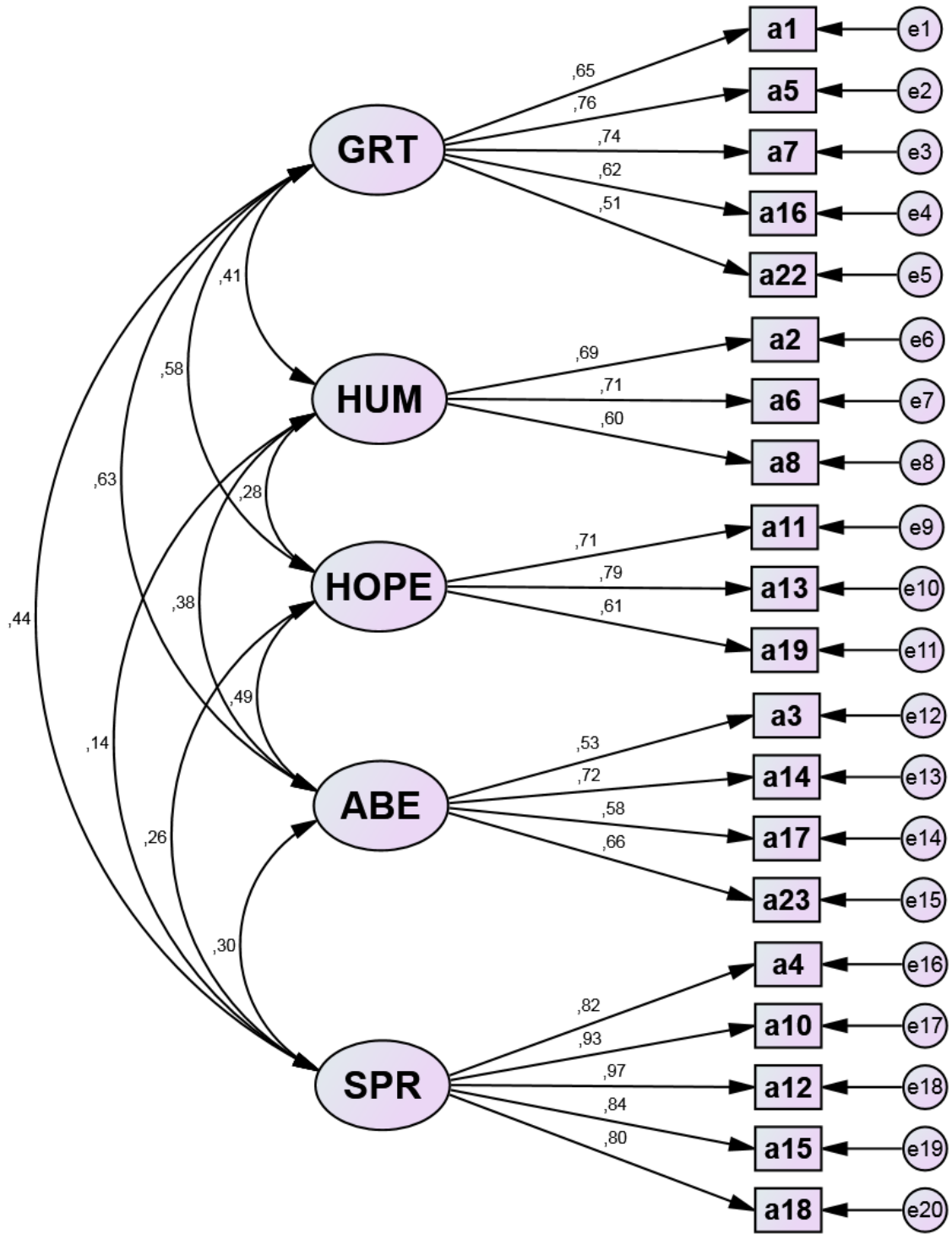
Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Bu aşamada öncelikle 24 Maddelik Aşkılık Ölçeği üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen AGFI (,84) , NFI (,88) ve CFI (,91) değerlerinin Marcoulides ve Schumacher’in (2001) belirttiği kabul edilebilir uyum değerlerini sağlamadığı

görülmüştür. Bu nedenle doğrulayıcı faktör analizi çalışmalarında en iyi uyum indekslerini veren sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. 24 maddelik modeldeki madde faktör yükleri incelenmiş ve 9. ve 20. maddelerin faktör yüklerinin arzu edilen değer olan ,40'tan (Jöreskog & Sörbom, 1993; Kline, 2005) düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle 9. ve 20. maddelerin ölçekten atılmasına karar verilmiştir.

Ölçekte kalan 22 madde ile tekrar doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Model uyum indeksleri incelendiğinde önceki modelden farklı olarak AGFI (.85) değeri kabul edilebilir duruma gelse de NFI (.89) ve CFI (.92) değerlerinin uygun olmadığı görülmüştür (Marcoulides & Schumacher, 2001). Öncelikle madde faktör yükleri incelenmiş ve her bir maddenin ,40'tan yüksek değer verdiği gözlenmiştir. Bu nedenle modifikasyon önerileri incelenmiş ve iki farklı modifikasyon önerisi dikkat çekmiştir. Bunlardan en yüksek değer veren (M.I.= 114,94) 18 numaralı “Dini inancım günlük hayatımdaki davranışlarımı yönlendirir.” maddesi ile 21 numaralı “Dini inancımın gerektirdiği ritüellere zaman ayırım.” maddesi arasındaki modifikasyon önerisidir. Bu iki madde incelendiğinde, çalışma grubundaki bireyler tarafından dini inancın gerektirdiği ritüellerin de günlük hayattaki davranışlar kapsamında ele alınmış olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle faktör yükü daha yüksek olan 18 numaralı maddenin ölçekte kalıp 21. maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Diğer modifikasyon önerisi (M.I.= 86,43) incelendiğinde 12 numaralı “Allah/Tanrı/Yaratıcı bir gücün varlığına inanmak hayatıma anlam katar.” maddesi ile “24 numaralı “Allah/Tanrı/Yaratıcı bir güce inanıyor olmak benim için önemlidir.” maddesi arasında olduğu görülmüştür. Bir önceki modifikasyon önerisinde olduğu gibi bu iki maddenin de çalışma grubundaki bireyler için benzer anlam ifade etmiş olabileceği düşünülerek faktör yükü daha yüksek olan 12. maddenin ölçekte kalıp 24. maddenin ölçekten atılmasına karar verilmiştir.

Gerekli görülen bu değişiklikler yapıldıktan sonra 20 maddelik modele ilişkin tekrar doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen I. Düzey “Path Diagram” Şekil 1’de; modele ilişkin uyum indeksleri ise Tablo 9’da verilmiştir.

Şekil 1. Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi sonrası 20 maddelik Aşkınlık Ölçeği Path Diagramı (Şekilde verilen kısaltmalar; GRT: Şükran, HUM: Mizah, HOPE: Umut, ABE: Takdir, SPR: Maneviyat kavramlarını ifade etmektedir.)

Tablo 9

Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonrası 20 Maddelik Aşkılık Ölçeği'nin Uyum İndeksleri

χ^2	sd	χ^2/sd	RMSEA	Pclose	CFI	TLI	NFI	GFI	AGFI	RMR	SRMR
385,845	160	2,412	,054	,147	,949	,940	,917	,924	,900	,046	,048

Tablo 9'da sunulan modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, χ^2/df değerinin 2,412 olduğu görülmektedir. Bu değer üç veya altında bir değer olması modelin mükemmel bir uyuma, beş veya daha altında değer alması ise modelin kabul edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu gösterir (Kline, 2005). Bu çerçevede yapılan analizler neticesinde elde edilen X^2/sd uyum indeksinin mükemmel uyuma karşılık geldiği görülmektedir. RMSEA = ,054, değerleri bulunmuştur. RMSEA değeri 0,05'in altında olması model için mükemmel bir uyum, 0,08'in altında olması ise kabul edilebilir bir uyum iyiliği değeri olduğu ifade edilmektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001). RMSEA değerine göre modelin kabul edilebilir bir uyum değerine sahip olduğu görülmektedir.

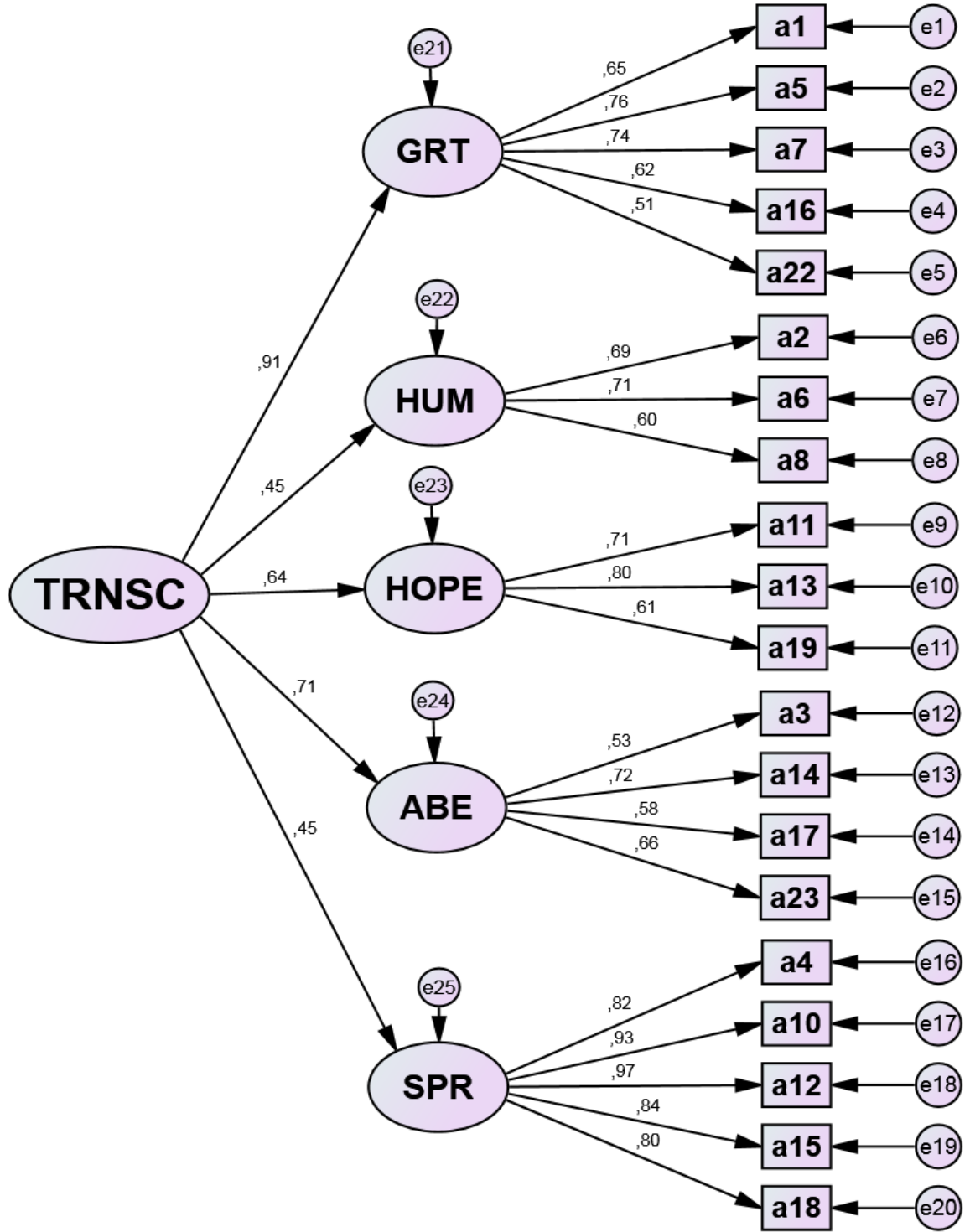
Marcoulides ve Schumacher (2001);

- CFI için ,95 üzeri değerlerin kabul edilebilir, ,97 üzerindeki değerlerin ise mükemmel uyuma işaret ettiğini;
- NFI ve TLI değerleri için ,90 üzeri değerlerin kabul edilebilir, ,95 üzerindeki değerlerin ise mükemmel uyuma işaret ettiğini;
- GFI ve AGFI değerleri için ,85 üzeri değerlerin kabul edilebilir, ,90 üzerindeki değerlerin ise mükemmel uyuma işaret ettiğini;
- RMR ve SRMR değerleri için ise ,080 altındaki değerlerin kabul edilebilir, ,050 altındaki değerlerin ise mükemmel uyuma işaret ettiğini belirtmişlerdir.

20 maddelik bu modelin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model uyum iyiliği indekslerine bakıldığında değerlerden bazılarının kabul edilebilir (CFI, NFI ve TLI) bazılarının ise mükemmel uyum (GFI, AGFI, RMR ve SRMR) gösterdiği görülmektedir.

Bu değerler sonucunda ölçekten toplam puan alınıp alınamayacağını test etmek amacıyla II. düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen II. Düzey “Path Diagram” Şekil 2’de; modele ilişkin uyum indeksleri ise Tablo 10’da verilmiştir.

Şekil 2. İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi sonrası 20 maddelik Aşknlık Ölçeği Path Diagramı (Şekilde verilen kısaltmalar; TRNSC: Aşknlık, GRT: Şükran, HUM: Mizah, HOPE: Umut, ABE: Takdir, SPR: Maneviyat kavramlarını ifade etmektedir.)

Tablo 10

İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonrası 20 Maddelik Aşknlık Ölçeği'nin Uyum İndeksleri

χ^2	sd	χ^2/sd	RMSEA	Pclose	CFI	TLI	NFI	GFI	AGFI	RMR	SRMR
392,728	165	2,380	,054	,179	,949	,941	,915	,923	,902	,049	,050

Modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, χ^2/sd değerinin 2,380 olduğu görölmektedir. Bu değerin üç veya altında bir değer olması modelin mükemmel bir uyuma, beş veya daha altında değer alması ise modelin kabul edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu gösterir (Kline, 2005). Bu çerçevede yapılan analizler neticesinde elde edilen χ^2/sd uyum indeksinin mükemmel uyuma karşılık geldiği görölmektedir. RMSEA = ,054, değerleri bulunmuştur. RMSEA değerleri 0,05'in altında olması model için mükemmel bir uyum, 0,08'in altında olması ise kabul edilebilir bir uyum iyiliği değerleri ifade edilmektedir (Marcoulides & Schumacher, 2001). RMSEA değerine göre modelin kabul edilebilir bir uyum değerine sahip olduğu görölmektedir.

20 maddelik bu modelin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model uyum iyiliği indekslerine bakıldığında değerlerden bazılarının kabul edilebilir (CFI, NFI ve TLI) bazılarının ise mükemmel uyum (GFI, AGFI, RMR ve SRMR) gösterdiği görölmektedir.

Bu bulgular dikkate alındığında 20 maddelik Aşknlık Ölçeği'nin hem I. hem de II. düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Aşknlık Ölçeği'ne İlişkin Güvenirlik Çalışmaları

Aşknlık Ölçeği'nin güvenilirliğini belirlemek için yapılan çalışmalara ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Aşkınlık Ölçeğinin İç Tutarlılığına İlişkin Bulgular

24 Maddelik Formun İç Tutarlılığına İlişkin Bulgular

24 maddelik formda ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach Alfa Katsayısı ,84, şükran alt boyutuna ilişkin ,72, umut alt boyutuna ilişkin ,75, mizah alt boyutuna ilişkin ,72, estetik ve mükemmeliğin takdiri alt boyutuna ilişkin ,71 ve maneviyat alt boyutuna ilişkin ,90 olarak bulunmuştur.

20 Maddelik Formun İç Tutarlılığına İlişkin Bulgular

20 maddelik formda ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach Alfa Katsayısı güvenirligi ,87, şükran alt boyutuna ilişkin ,79, mizah alt boyutuna ilişkin ,70, umut alt boyutuna ilişkin ,73, estetik ve mükemmeliğin takdiri alt boyutuna ilişkin ,71 ve maneviyat maneviyat alt boyutuna ilişkin ,94 olarak bulunmuştur.

Aşkınlık Ölçeği'nin Test-Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin test tekrar test güvenirligini belirlemek amacıyla, ölçek 44 üniversite öğrencisine üç hafta ara ile uygulanmış ve öğrencilerin ilk test ve son test puanları arasındaki ilişki ,84 bulunmuştur.

Bu araştırma kapsamında geliştirilen Aşkınlık Ölçeği'nin güvenirligini belirlemek için yapılan analizlerden elde edilen bulgular ölçeğin güvenirlilik kanıtlarının yeterli olduğunu (DeVellis, 2016) göstermektedir.